

จุดมุ่งหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรี

ช่วงเวลา 50 ปี นับแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2524 มีคณะรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศหลายคณะ โดยแต่ละคณะได้แถลงนโยบายในการบริหารประเทศต่อที่ประชุมรัฐสภา เพื่อให้การมองภาพรวมเกี่ยวกับนโยบายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และการประถมศึกษาตามแนวนโยบายของคณะรัฐมนตรีแต่ละคณะ เห็นชัดมากขึ้น การเสนอข้อมูลต่อไปนี้จึงแบ่งกล่าวเป็น 5 ระยะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรีในช่วง 10 ปี ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-2484)

ในช่วง 10 ปี ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระยะเวลาของการปฏิรูปฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการปกครองประเทศของคณะบุคคลที่เรียกตนเองว่า "คณะราษฎร" ได้เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงกำหนดหลัก 6 ประการ และถือเอาการศึกษาเป็นหลักสำคัญประการที่ 6 ในการบริหารบ้านเมือง ดังปรากฏในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีคณะแรกว่า "จะให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร" ในขณะนั้นยังมีพระราชนิพนธ์รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 และเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 จึงได้มีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เป็นคณะที่ 2 แต่ยังคงมีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้แถลงนโยบายไว้ว่าจะประกาศใช้พระราชนิพนธ์ประถมศึกษาให้ทั่วทั้งกรุง เทพและหัวเมือง เพื่อให้ได้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นยังจะได้จัดโรงเรียนวิสามัญศึกษาเพื่อส่งเสริม

วิชาชีพทั้ง ทางกลกรรม อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม¹

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 3 มีใ้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากใ้รับการแต่งตั้งขึ้นมาในภาวะฉุกเฉิน ต่อมาใ้มีการปิดประชุมสภาผู้แทน ยุบคณะรัฐมนตรี ในที่สุดใ้มีรัฐบาลชุดที่ 4 เข้าบริหารประเทศ พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีใ้แถลงนโยบายไว้สั้นๆว่า "รัฐบาลนี้เห็นว่ หลั้ 6 ประการที่สภาผู้แทนราษฎรใ้รับรองแล้วนั้น เป็นหลักนโยบายที่กระทรวงพวงการจะร่วมกันดำเนินการต่อไปใ้"² ดังนั้นในช่วง พ.ศ. 2475 - 2476 คณะรัฐมนตรีทั้ง 4 คณะซึ่งมี เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการนั้น ยังคงยึดหลัก ประการที่ 6 ในการจัดการศึกษาโดยมีใ้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาแต่ ประการใ้

ในระหว่าง พ.ศ. 2476 - 2481 มีคณะรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศ 5 คณะ คือคณะที่ 4 - 8 ซึ่งมีพระยาพลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี มีรัฐมนตรีกระทรวงธรรมการรวม 4 คน ในคานการศึกษาคณะรัฐมนตรีใ้แถลงนโยบายไว้ดังนี้

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 5 (พ.ศ. 2476-2477)

รัฐบาลนี้จะดำเนินการนโยบายคามหลัก 6 ประการค้อจากรัฐบาลที่แล้วมา... ส่วนการศึกษานั้นมีแผนการศึกษาและมีนโยบายวางไว้ เป็นบรรทัดฐานดีแล้ว รัฐบาลนี้จะใ้หาวิถีทางที่ดีซึ่งจะนำไปใ้ถึงจุดหมาย ไ้พลเมือง ร้จระบอบ การปกครองแบบประชาธิปไตย... ในการฝึกฝนใ้ประชาชน เป็นพลเมืองดี นั้น จะต้องฝึกฝนทั้งกาย จรรยาและใ้ใจรวมกันไป... รัฐบาลนี้จะใ้บำรุง การศึกษาทางอาชีพและการหาวิชาความรู้ตามความต้องการแพ้ รัฐธรรมนูญ เป็นคน ว่ ขยายการประถมศึกษาใ้แพร่หลาย... จะบำรุงการพลศึกษาใ้เป็นการ ศึกษาเพื่อวินัย³

¹ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ . นโยบายของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชาวพาณิชย์, 2519), หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 6 (พ.ศ. 2477-2480)

ในหลักการศึกษารัฐบาลนี้มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษาแก่พลเมืองทั่วไปอย่างเต็มที่ ให้ได้รับการอบรมในระบบประชาธิปไตยแบบรัฐธรรมนูญ ให้ได้รับการศึกษาทางธุรกิจ การงาน และทางสมาคม ฝึกฝนให้รอบรู้ มีปัญญา ความคิด รู้จักคนควหาเหตุผลโดยตนเอง ไคมีจรรยา ประกอบด้วยกำลังกาย กำลังใจ เป็นอันดี กับทั้งไม่หลงใหลเสียซึ่งจริยศึกษาแห่งชาติ ขนบธรรมเนียมที่ดีของคนไทย มุ่งประสงค์ให้ผู้ได้รับการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพได้ มีอนามัย และศีลธรรมอันดีงาม

รัฐบาลนี้จะจัดการแก้ไขปรับปรุงการประถมศึกษาให้มีโรงเรียนประชาบาลอย่างน้อย ตำบลละ 1 โรงเรียน เพื่อให้แพร่หลายโดยผลตามที่รัฐธรรมนูญต้องการ¹

ความเคลื่อนไหวทางการประถมศึกษาที่สำคัญซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 5 และ 6 คือ การแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรและสรรพตำรา และการปรับปรุงงานการประถมศึกษา ดังนั้น ก่อนที่คณะรัฐมนตรีคณะที่ 6 จะหมกอำนาจไปจึงให้ยกเลิกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ให้ปรับปรุงและประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 7 (พ.ศ. 2480) ได้แถลงนโยบายโดยจะดำเนินการตามนโยบายที่คณะรัฐมนตรีชุดก่อนได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎร² สำหรับคณะรัฐมนตรีคณะที่ 8 (พ.ศ. 2480-2481) ได้แถลงนโยบายการศึกษาไว้ 9 ข้อ โดยยังคงยึดหลัก 6 ประการในการบริหารประเทศ รัฐบาลเน้นให้การศึกษาเพื่อให้เกิดการครองชีพสมควรแก่สภาพและเป็นกำลังของประเทศชาติ ทางด้านที่เกี่ยวกับการประถมศึกษา สรุปแนวนโยบายได้ดังนี้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2495), หน้า 189.

² กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, นโยบายของรัฐบาล, หน้า 49.

1. ขยายการศึกษาภาคบังคับให้แพร่หลายตามความประสงค์ของพระราชบัญญัติประถมศึกษา
2. ส่งเสริมการพลศึกษาทั้งในโรงเรียนและชุมชน
3. จะปลูกฝังหลักธรรมและแนววัฒนธรรมให้กับประชาชนแต่เยาว์วัย¹

ส่วนคณะรัฐมนตรีคณะที่ 9 (พ.ศ. 2481-2485) มีพันเอกหลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีและนาวาเอก หลวงสินธุสงครามชัย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ (พ.ศ. 2480 - 2485) โคเชาบริหารประเทศโดยแถลงนโยบายทางการศึกษาเหมือนนโยบายของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 8 ทุกประการ คงต่างกันเล็กน้อยในคานส่วนวนภาษาเท่านั้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรีในระหว่างสงครามและระยะฟื้นฟูประเทศ (พ.ศ. 2485-2494)

ใน พ.ศ. 2484 กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนแปลงกลับมาใช้ชื่อว่ากระทรวงศึกษาธิการอีกครั้งและใช้มาจนทุกวันนี้ คำนสถานการณ์ของประเทศไทย ใ้รับผลจากสงครามซึ่งกระทบกระเทือนต่อการบริหารประเทศและการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ภาวะดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องหันไปสนใจบำรุงกองทัพให้เข้มแข็ง นโยบายที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรจึง เน้นหนักที่การทหารและการป้องกันประเทศ ในคานการศึกษานั้น รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญทั้งสามัญศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 10 (พ.ศ. 2485 - 2487) ของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้กล่าวว่าจะบำรุงการศึกษาทุกระดับให้เทียบทันอารยประเทศ โดยการปรับปรุง

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2495), หน้า 190 -191.

หลักสูตรตำราเรียน การยกย่องฐานะของครู ส่ง เสริมและบำรุงทางพลศึกษา เพื่อ
ให้นักเรียนมีร่างกายสมบูรณ์ มีจิตใจ เป็นนักกีฬาและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของชาติ
... จะเร่งรัดการอบรมจิตใจ วินัย ความสามัคคีและวัฒนธรรมแก่นักเรียนตั้งแต่เยาว์
วัย เพื่อให้เป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในอนาคต¹

ระหว่าง พ.ศ. 2487 - 2490 ภายหลังจากพลเอก ปิบูลสงครามหมด
อำนาจ ได้มีคณะรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศอีก 9 คณะ คือรัฐบาลของนายควง
อภัยวงศ์ มีนายทวี บุญย เกตุ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการซึ่งต่อมาเป็น
ทั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่เข้าบริหารประเทศได้
เพียง 18 วัน ก็มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี โดยหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช
ซึ่งเป็น เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาและเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยได้
เดินทางมาถึงและได้รับเชิญให้เป็นนายกรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศในขณะนั้น เพื่อ
แก้ไข เหตุการณ์บ้าน เมืองภายหลังสงคราม ในช่วงนี้พระศรีธาดาวิศวกรรม เป็นรัฐ
มนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและได้ทำหน้าที่ต่อมาจนถึง 24 มีนาคม พ.ศ. 2489
นายเกื้อน บุญนาค จึง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยที่นายปรีดี
พนมยงค์ และพลเรือตรีถวัลย์ ช่างรณาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีตามลำดับ ช่วงนี้
กล่าวนี้จึงนับว่าเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการบริหารประเทศมากที่สุด
ระยะหนึ่ง ในช่วงนี้รัฐบาลมีนโยบายเน้นหนักทางการเมือง การปกครองและ
การทุนบำรุงประเทศตลอดจนการดำเนินการทุกกับต่างประเทศ เป็นสำคัญ ดังนั้นใน
ช่วง พ.ศ. 2487 - 2490 ซึ่งมีคณะรัฐมนตรีคณะที่ 11 - 19 บริหารประเทศจึงมี
แนวนโยบายทางการประถมศึกษากังนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193 - 194.

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 13 (พ.ศ. 2488 - 2489) ของหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรในขณะที่ประเทศไทยยังมิเข้าสู่ภาวะปกติ จึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมืองและบำรุงวัฒนธรรม ได้แถลงนโยบายทางการศึกษาโดยมุ่งส่งเสริมถึงศีลธรรมและอนามัยของนักเรียน โดยได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ว่า " เพื่อให้ได้พลเมืองที่ เหมาะสมกับชาติที่รักสงบ" ¹

ส่วนคณะรัฐมนตรีคณะที่ 14, 15, และ 16 เข้าบริหารประเทศในช่วงเวลาอันสั้นคือในปี พ.ศ. 2489 จึงมีได้แถลงนโยบายทางการศึกษาที่ควรนำมากล่าวไว้ในที่นี้แต่อย่างใด นับแต่วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489 - 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งนายเกื้อน บุนนาค เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 17, 18, และ 19 ได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 17 (พ.ศ. 2489)

รัฐบาลนี้จะวางแผนการศึกษาของชาติให้มีรากฐานถาวร แนวทางการศึกษาคงแบ่งเป็นสามัญศึกษาและอาชีวศึกษา หลักสูตรและตำราเรียนจะปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศและความเป็นอยู่ของท้องถิ่นโดยจะให้ครูผู้รับการศึกษา รู้จักคนควา ขวาคเหตุผล มีศีลธรรมอันดีงาม ทั้งมีความรับผิดชอบเป็นที่ประอบอาชีพตามที่ตนต้องการ เฉพาะอย่างยิ่งในทางเกษตรกรรมและพาณิชย์กรรม... รัฐบาลนี้ถือว่า การศึกษากับการศาสนาเป็นสิ่งอยู่คู่กันแกกัน ผู้มีความรู้ต้องมีศีลธรรม มีความดีอยู่ในตนด้วย ²

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 18 (พ.ศ. 2489 - 2490)

รัฐบาลนี้จะดำเนินการวางแผนการศึกษาของชาติต่อจากรัฐบาลชุดก่อน... จะปรับปรุงหลักสูตรและตำราเรียน... ให้ครูผู้รับการศึกษามีความรับผิดชอบเป็นการประอบอาชีพและให้รู้จักคนควาหาเหตุผล ทั้งมีศีลธรรม ³

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2495), หน้า 198.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, นโยบายการศึกษาของประเทศไทย (เอกสารโรเนียว, 2524), หน้า 42 - 43.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

สำหรับคณะรัฐมนตรีคณะที่ 19 ซึ่งเข้าบริหารประเทศระหว่างวันที่ 30 พฤษภาคม - 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490, ได้แถลงนโยบายทางการศึกษา เน้นด้าน ปริมาณและคุณภาพของการฝึกหัดครู การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ การกวักชวนคุณภาพ ของโรงเรียนประชาบาลและเทศบาลและการฟื้นฟูความรุดากบั้งคับให้สูงขึ้น

ภายหลังการเกิดรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2494 ได้มีคณะรัฐมนตรีเข้าบริหาร ประเทศอีก 5 คณะ คือ คณะรัฐมนตรีคณะที่ 20 (พ.ศ. 2490-2491) คณะที่ 21 (พ.ศ. 2491) คณะที่ 22 (พ.ศ. 2491-2492) คณะที่ 23 (พ.ศ. 2492-2494) และ คณะที่ 24 (พ.ศ. 2494) มีนายกรัฐมนตรี 2 คนและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา- ธิการ 4 คน แนวนโยบายทางการศึกษาของคณะรัฐมนตรีทั้ง 5 คณะได้แถลงไว้ดังนี้

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 20 เน้นการปรับปรุงหลักสูตร อบรมศีลธรรมจรรยา ของนักเรียนและกวักชวนเรื่องวินัย ส่งเสริมการศึกษาของประชาชนในท้าวหน้าทั้ง ปริมาณและคุณภาพให้เหมาะสมแก่การที่จะเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 21 มีหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เน้นการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ "มุ่ง อบรมจิตใจของประชาชนให้เป็นพลเมืองดีแห่งระบอบประชาธิปไตยด้วยการให้การศึกษาไปในทางที่จะทำให้พลเมืองรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และแก่ประเทศชาติ ส่วนรวม " 1

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 22 ได้แถลงนโยบายโดยเน้นการศึกษาของประชาชน โดยจะพยายามให้พลเมืองได้รับการศึกษาโดยทั่วหน้ากันด้วยการจัดตั้งโรงเรียนทั้งของ รัฐบาลและเอกชนเพิ่มขึ้น ส่วนคณะรัฐมนตรีคณะที่ 23 ได้แถลงนโยบายว่า " รัฐบาล นี้ถือว่าการส่งเสริมและบำรุงการศึกษาอบรมประชาชนเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก จะพยายามให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมทั่วถึงกันทุกเพศทุกวัย " 2

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

2. เรื่องเดียวกัน, หน้า 47 - 48.

3. แนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรี
ระหว่าง พ.ศ. 2495 - 2504

การบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ. 2495 - 2504 ดำเนินโดยนายกรัฐมนตรี 4 คนคือจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (8 เมษายน 2491 - 16 กันยายน 2500) นายพจน์ สารสิน (21 กันยายน - 26 ธันวาคม 2500) พลโทถนอม กิตติขจร (1 มกราคม - 20 ตุลาคม 2501) และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (9 กุมภาพันธ์ 2502 - 8 ธันวาคม 2506) ภายใต้คณะรัฐมนตรี 6 คณะคือคณะที่ 25 - 30 มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 3 คนคือพลเอกมังกร พรหมโยธี (พ.ศ. 2494 - 2500) พลอากาศโทพจน์ มหาสินณะ เวชยันต์รังสฤษดิ์ (พ.ศ. 2500) และหม่อมหลวงชิน มาลากุล (พ.ศ. 2500 - 2511)

แนวนโยบายทางการศึกษาในสมัยของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (คณะที่ 25 - 27) เน้นในด้านการอาชีวศึกษา การอบรมศีลธรรม การพลศึกษาและเรื่องการศึกษาผลิตครู นโยบายทางการศึกษาก้าวไปเพียงขอเกี่ยวและมีสาระใจความคล้ายคลึงกัน ดังแสดงข้างล่างนี้¹

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 25	คณะรัฐมนตรีคณะที่ 26	คณะรัฐมนตรีคณะที่ 27
เพื่อให้ได้บุคคลทั้งหมดที่ถือความมานี้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลนี้จะให้การศึกษานันท์แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคืออาชีวศึกษาและกฎอบรมศีลธรรม จะโคขยายโรงเรียน และเพิ่มครูสอนใหม่มากขึ้น	เพื่อให้ได้บุคคลทั้งหมดที่ถือความมานี้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลนี้จะให้การศึกษาดูอบรมศีลธรรมอันดีแก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาชีวศึกษา การพลศึกษา จะโคขยายโรงเรียน เพื่อครูสอนใหม่มากขึ้น และโคโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาประชาชน	รัฐบาลนี้จะส่งเสริมและบำรุงการศึกษาอบรมของประชาราษฎรทั้งคุณภาพและปริมาณเป็นอันดับแรก โดยจะโคส่งเสริมการศึกษาในส่วนภูมิภาคใหม่มากขึ้น ที่จะโคเร่งรัดในการสร้างอาคารเรียน การผลิตครูให้โคส่วนสัมพันธ์กับนักเรียน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49 - 51.

ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่สำคัญที่น่าจะนำมากล่าวไว้คือ การจัด
แบ่งภาคการศึกษาออกเป็น 12 ภาค เพื่อสนองนโยบายการกระจายอำนาจทั้งทาง
การปกครองและการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น การตั้งกระทรวง วัฒนธรรม ราชบัณฑิตยสถาน
และสภาวัฒนธรรมแห่งชาติซึ่งทั้งกระทรวงและสภาวัฒนธรรมได้ ถูกยกเลิกไปในปี
พ.ศ. 2501 นอกจากนั้นรัฐบาลยัง เน้น เรื่องการอุดมศึกษาและตั้งกรมการฝึกหัดครูใน
พ.ศ. 2497 เพื่อดำเนินการฝึกหัดครูอย่างมีเอกภาพ

ในตอนปลายปี พ.ศ. 2500 ได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศและผู้บริหาร
การศึกษาคณใหม่ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัชหน้าที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ ในรัฐบาลคณะที่ 28 - 32 ซึ่งเป็นเวลานานถึง 11 ปี ในคำแถลงนโยบาย
ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 28 กล่าวว่า "รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการศึกษาในทางปริมาณ
และคุณภาพ จะวางรากฐานเพื่อให้ประชาชนมีพื้นฐานความรู้สูงชันและมีความสามารถที่จะ
ประกอบอาชีพได้ก็ จะส่งเสริมให้ประชาชนมีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดี ควบคู่อาศัย
การศาสนาและการศึกษา"¹

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 29 (1 มกราคม - 20 ตุลาคม 2501) ได้แถลง
นโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

รัฐบาลนี้จะเห็นว่าสูงการศึกษามากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดผลดีทั้งในค่านปริมาณ
และคุณภาพ โดยมุ่งให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยและเป็น
กำลังทางเศรษฐกิจของชาติ จะพยายามให้มีสถานศึกษาให้พอเพียง ดำเนินการยก
ระดับ การศึกษา เบื้องต้นของประชาชนทั่วไปให้สูงขึ้น พัฒนาการศึกษาในส่วน
ภูมิภาค... จะโคจรแรงผลักดันและปรับปรุงหลักสูตร วิธีการวัดผลการศึกษา แบบ
เรียนและอุปกรณ์ให้เหมาะสม กับทั้งจะโคจรแก้ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน โดยส่งเสริม
การพลศึกษาและกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ...²

¹ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, นโยบายของรัฐบาล, หน้า 172.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 178 - 179.

รัฐบาลนี้บริหารประเทศได้ไม่นาน ก็เกิดการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองประเทศ ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา ได้เข้าบริหารประเทศจนถึง พ.ศ. 2506 จึงถึงแก่อสัญกรรม ในระหว่างนี้ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ยังคงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในตำแหน่งนโยบายของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 30 กล่าวไว้

รัฐบาลนี้จะสนใจเป็นพิเศษในเรื่องการศึกษาของเยาวชน ซึ่งจะได้เป็นกำลังของชาติในวันข้างหน้า โดยจะได้ดำเนินการให้เยาวชนได้รับทั้งวิทยาการและจริยศึกษาควควบกันไป จะได้ตั้งสมภารการศึกษาขึ้น เพื่อวางโครงการศึกษาอย่างถาวร เหมาะสมแก่ความจำเป็นของชาติและสอดคล้องกับรูปการปกครองประเทศ... ดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนในชาติมีศีลธรรม วัฒนธรรมและอนามัยอันดี...¹

4. แนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรี
ระหว่าง พ.ศ. 2505-2514

ช่วง 10 ปีนี้ เป็นระยะเวลาที่มีผู้บริหารประเทศเพียง 3 คณะ คือ รัฐบาลคณะที่ 30, 31 และ 32 ซึ่งเป็นรัฐบาลโดยการทำงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร คณะรัฐมนตรีคณะที่ 31 ได้แถลงนโยบายโดยกล่าวว่า "โดยที่นโยบายบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลก่อนได้อำนวยประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างมากมาเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว รัฐบาลจึงยึดถือแนวบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายนั้น"² ในถ้อยแถลงการศึกษาได้กล่าวว่า "รัฐบาลจะได้ปฏิบัติตามที่รัฐบาลก่อนแถลงไว้"³ ทั้งนี้ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาเพื่อการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ นอกจากนั้นยังมุ่งขยายการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

² ส่วนที่งานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, นโยบายการศึกษาของประเทศไทย, หน้า 54.

ในช่วงการบริหารประเทศของรัฐบาลคณะที่ 31 (พ.ศ. 2506 - 2511) การศึกษาได้จัดดำเนินการต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดที่แล้ว ผู้บริหารการศึกษาได้จัดดำเนินการซึ่งนำความก้าวหน้ามาสู่การศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับอื่นๆ เช่น ดำเนินการโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคต่อจากรัฐบาลก่อน ขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้กว้างขวางออกไป โดยให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่ำถึงชั้นประถมปีที่ 4 หรือ ปีที่ 7 เป็นท้องที่ไป นอกจากนั้นยังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรอื่นๆ ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น เพื่อหาข้อมูลไว้สำหรับการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรประถมศึกษาซึ่งเริ่มใช้ 7 ปีเป็นครั้งแรกตามแผนการการาราช¹

ความเคลื่อนไหวของการประถมศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งควรจะได้กล่าวถึง คือการโอนโรงเรียนประชาบาลในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กระทรวงมหาดไทย ใน พ.ศ. 2509 แต่กระทรวงศึกษาธิการยังคงรับผิดชอบในเรื่องหลักสูตรและงานวิชาการ²

ระหว่าง พ.ศ. 2512 - 2514 ได้มีการเปลี่ยนรัฐบาลเป็นรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจรซึ่งมีนายสุกิจ นิมมานเหมินท์เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

รัฐบาลนี้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแห่งชาติว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าในทุกๆทาง ฉะนั้นรัฐบาลนี้จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะจะปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาในคานการศึกษาสามัญ อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ในการนี้ รัฐบาลจะพยายามขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปให้ทั่วทั้งประเทศ ปรับปรุงโรงเรียนทุกชนิด โดยเฉพาะโรงเรียนอาชีวศึกษาให้มีความเหมาะสม...

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53 - 54.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

ช่วยเหลือครูบาอาจารย์ในรูปสวัสดิการต่างๆ...สนับสนุนให้เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระดับประถมศึกษา...¹

5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์และนโยบายทางการประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรีระหว่าง พ.ศ.2515 - 2524

ในระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2515 ถึง ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นช่วงเวลาสุดท้ายในการบริหารประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจรซึ่งเป็นหัวหน้าคณะรัฐมนตรีคณะที่ 33 ซึ่งได้แถลงนโยบายในการบริหารประเทศว่า "รัฐบาลนี้จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยจะปรับปรุงและส่งเสริมทั้งในค่านิยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งจะสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาทุกระดับแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น"²

ช่วงเวลานับตั้งแต่ พ.ศ.2516 เป็นต้นมา เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านตัวผู้บริหารทางการปกครองและทางการศึกษา คณะรัฐมนตรีที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาบริหารประเทศเป็นระยะเวลาไม่นานนักได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 34 เข้าบริหารประเทศระหว่าง พ.ศ.2516 - 2517 มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีและนายอภิรักษ์ จันทวิมล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้แถลงนโยบายไว้ดังนี้

รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการศึกษาทั้งในค่านิยมและในค่านิยมจิตใจ เพื่อให้มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางศาสนา บำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนช่วยเหลือกันบำรุงรักษาศิลปะวัฒนธรรม อันเป็นสิ่งสัญลักษณ์และสมบัติของชาติ³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54 - 55.

² กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, นโยบายของรัฐบาล, หน้า 202.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 35 เข้าบริหารประเทศต่อมาจนถึง พ.ศ. 2518 โดยมีนายเกรียง กীরติกร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ว่า "จะเร่งรัดการศึกษาอบรม เพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เน้นในเรื่องการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมและการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ... จะวางรากฐานและแนวทางปฏิบัติในการปฏิรูประบบการศึกษา" ¹

ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ. 2518 โดยมี ดร. กอ สวัสดิ์พาณิชย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะรัฐมนตรีคณะที่ 36 นี้ได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ว่า

รัฐบาลนี้จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม จะปลุกฝังเยาวชนของชาติให้มีความรับผิดชอบและความสำนึกรับผิดชอบส่วนรวม... จะจัดให้บุคคลมีความเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาอบรมตามความสามารถทางสติปัญญาและกำลังทาง เศรษฐกิจ... จะส่งเสริมการศึกษากอนบังคับ... ทั้งจะเร่งการขยายการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมีมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง... ²

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 37 (19 มีนาคม 2518 - 20 เมษายน 2519) มี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ดร. นิพนธ์ ศศิธร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

จะสร้างระบบการศึกษาที่เป็นธรรมขึ้น โดยดำเนินการให้การศึกษามีพื้นฐานอยู่ที่การให้ความเสมอภาคในด้านการศึกษา และให้ความเสมอภาคในด้านโอกาสที่จะศึกษาในทุกท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ รัฐบาลมีแผนปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายประการนี้ไว้ดังนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212 - 213.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 222 - 223.

1. ขยายการศึกษาภาคบังคับ เป็นการให้เปล่าแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง....
2. ดำเนินมาตรการประกันความเสมอภาคแห่งโอกาสสำหรับการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับ.
3. กระจายบริการทางการศึกษาไปยังพื้นที่ในเขตชนบทโดยทั่วถึง บุค
ให้เป็นระบบการศึกษาที่สำเร็จประโยชน์ในครัว, สามารถเอื้ออำนวยใหญ่ที่จบ
การศึกษาในแต่ละระดับมีอาชีพ พอที่จะนำไปใช้ทำมาหากิน เลี้ยงตัวโลกตาม
อัถภาพ ¹

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 38 (เมษายน - ตุลาคม พ.ศ. 2519) ม.ร.ว.
เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีและพลตรีศิริ สิริโยธิน เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงนโยบายว่า

รัฐบาลนี้จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบ
เศรษฐกิจและสังคม... ในด้านการศึกษาภาคบังคับ จะเร่งขยายการศึกษา
ภาคบังคับ ขึ้นประถมศึกษาตอนปลายให้ทั่วถึง ทดค่าปลุ ภายใน 4 ปี และจะ
ให้เด็กที่เข้า เรียนได้รับสมุด หนังสือและเครื่องเขียนโดยไม่คิดมูลค่าอย่าง
ทั่วถึง ส่วนเด็กที่ขาดไรก็จะให้ได้รับ เครื่องแบบนักเรียนโดยไม่คิดมูลค่า...²

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 39 ได้เข้าบริหารประเทศต่อจากคณะรัฐมนตรีคณะที่
38 แต่ยังมีได้แถลงนโยบายก็ต่อหมคอำนาจไป เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบภายใน
ในประเทศ ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้
เขยื้อนอำนาจการปกครองต่อมา เป็นรัฐบาลคณะที่ 40 มีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร
เป็นนายกรัฐมนตรี นายภิญโญ สาคร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
ซึ่งได้แถลงนโยบายไว้ดังนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 238.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 255.

ในด้านการศึกษา รัฐบาลนี้ถือว่าเป็นหน้าที่หลักตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในอันที่จะอบรมและเรวงเราเป็นพิเศษ ให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วราชอาณาจักร ตระหนักและเห็นคุณค่าแห่งระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย รุจิรโชติ เสรีภาพในกรอบของกฎหมาย และตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนั้นรัฐบาลนี้จะปรับปรุงระบบและกระบวนการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภททั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความสามารถ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามความต้องการอันจำเป็นของสังคมไทย ...

ในการศึกษาของประชาชนโดยทั่วไป รัฐบาลนี้จะให้เรียนรู้และใช้ภาษาไทย โดยให้สำนึกว่า ภาษาไทยคือภาษาประจำชาติที่พลเมืองทุกคนจะพึงใช้ให้ถูกต้อง ทักเทียมกัน¹

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 41 มีนายแพทย์บุญสม มาร์ติน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

ในด้านการศึกษา รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการศึกษาทุกระดับและให้ประชาชน มีโอกาสเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษา จะพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้คอบเนื่องกันและให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่นและให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาภาคบังคับมากยิ่งขึ้น...

ในด้านคุณภาพของการเรียนการสอน จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นและจะพยายามให้มีคุณภาพทัดเทียมกันทั้งในเมืองและในชนบท จะจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา รวมทั้งเยาวชนนอกโรงเรียนได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้ มีคุณธรรม มีพลานามัยอันสมบูรณ์ มีระเบียบวินัย มีความรักความสามัคคีของชนในชาติ ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติตลอด

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, นโยบายการศึกษาของประเทศไทย, หน้า 61 - 63.

จนมีความเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย สติปัญญาและจิตใจที่กล้าแข็งในอันที่จะเป็นกำลังป้องกันประเทศชาติที่มีคุณภาพออกไปในอนาคตและมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข...¹

ในระหว่าง พ.ศ. 2522 - 2523 ได้มีคณะรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศเป็นคณะที่ 42 โดยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ยังคงเป็นนายกรัฐมนตรีแต่ได้เปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็น ดร. กอ สวัสดิคพาณิชย์ ในส่วนของนโยบายทางการศึกษาได้แถลงไว้ดังนี้

ในสถานการณ์ศึกษา รัฐบาลนี้มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศโดยใช้การศึกษาเป็นพื้นฐานและ เน้นการพัฒนาการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพ เป็นสำคัญ รัฐจะยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น พร้อมทั้งจะหามาตรการเพื่อแก้ไขเอกภาพทั้งในคานนโยบายและการบริหารการศึกษา จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และกระจายทรัพยากรทางการศึกษาไปยังท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบท เพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคและในคุณภาพของการศึกษาทัดเทียมกัน โดยทั่วไป รวมทั้งจะสนับสนุน หน่วยงาน และ เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ในทวิภาคี หักวางขวางยิ่งขึ้น... จะเร่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทวิภาคี หักวางขวางทั่วถึง และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นพิเศษ โดยสนับสนุนการวางแผน การศึกษาระดับจังหวัดให้ทวิภาคี หักวางขวาง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด... จะเร่งรัดและส่งเสริมให้เยาวชนมีพละนาถมัธยมนุรณ มีจริยธรรมอันดีงาม มีความรับผิดชอบและบำเพ็ญคนให้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชาติ²

คณะรัฐมนตรีคณะนี้หมดอำนาจไปเมื่อนายกรัฐมนตรีขอลาออกจากตำแหน่ง ต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีคณะที่ 43 ได้เข้าบริหารประเทศต่อมาโดย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64 - 65.

² รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 4 (สมัยสามัญ) เล่ม 1

มีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และ คร.สีปนนท์ เกตุทัต เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โศกแถลงนโยบายทางการศึกษาไว้ดังนี้

รัฐมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาให้เป็นรากฐานการปกครองประเทศ ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การประกอบอาชีพ การพัฒนาชนบท การให้เยาวชนไทยเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความรู้ ความคิด มีคุณธรรม จริยธรรมและพลานามัยสมบูรณ์¹

เพื่อให้นโยบายนี้โดยสมบูรณ์ รัฐบาลนี้โศกแถลงว่าจะดำเนินการต่อไปนี้ คือ ให้มีการประสานสัมพันธ์ในค่านโยบายและการบริหารการศึกษาในทุกระดับ จะปรับปรุงการเรียนการสอน หลักสูตร เพื่อสร้างเยาวชนให้มีระเบียบวินัย มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีความรับผิดชอบและตระหนักถึงหน้าที่ สิทธิคามวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของ ท้องถิ่นตอบสนองความต้องการของประชาชน ค่านิยม รัฐบาลนี้ยังคงมีนโยบายที่จะขยายการประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง โดยการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆและปรับปรุงวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดความเสมอภาคและมีคุณภาพทัดเทียมกันในทุกระดับและทุกภูมิภาค การขยายการศึกษานี้รัฐมีความมุ่งหมายเพื่อสร้างประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพและกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้²

นอกจากจะแถลงนโยบายทางการศึกษาแล้ว รัฐบาลยังโศกแถลงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งโศกแถลงไว้ให้เห็นคุณสมบัติที่คองการดังนี้ "จะเร่งรัดสร้างค่านิยมโดยเฉพาะค่านิยมจริยธรรมและศีลธรรม ใฝ่วินัย ความซื่อสัตย์ ความอกทน ความขยันหมั่นเพียร รู้จักประหยัด รู้จักตนเอง และรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสมานฉันท์"³

¹ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รัฐสภาสาร, 3(มีนาคม, 2523), หน้า 37.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37 - 38.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

ตารางที่ 2 แสดงคุณสมบัติของกรศึกษาในตำแหน่งนโยบายของคณะรัฐมนตรี

คุณสมบัติ	คณะรัฐมนตรี คณะที่																																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43				
1. เป็นพลเมืองที่					X							X						X								X														X							
2. ประกอบอาชีพได้					X	X										X	X		X							X																	X				
3. มีวินัย					X	X			X																																			X			
4. รู้ เห็นคุณค่าของการปกครอง					X																																					X	X				
5. สุภาพพจนานัติสมบูรณ์						X			X		X																	X													X	X	X				
6. มีศีลธรรม วัฒนธรรม จริยธรรม						X				X		X					X	X									X	X			X											X	X	X			
7. รอบรู้ มีปัญญา ความคิดสร้างสรรค์						X																																				X	X	X			
8. รู้จักตนกว่าหาเหตุผล						X											X	X																													
9. ไม่ละทิ้งจริยศึกษา ประเพณีที่ดี						X																																									
10. มีวัฒนธรรม									X																		X	X														X					
11. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย									X																																			X			
12. เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง									X																																		X				
13. มีความสำนึกดี									X																																	X		X			
14. รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง																																													X		
15. เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของชาติ																																													X		
16. บำเพ็ญคุณให้เป็นคนมีประโยชน์																																											X				
17. จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์																																											X				
18. บำรุงรักษาศิลป วัฒนธรรม																																												X			
19. มีทัศนคติที่ดียิ่ง																																											X				
20. สำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม																																												X	X		
21. มีความรับผิดชอบ																																												X	X		

ผลการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการศึกษาของรัฐบาล

เมื่อนำจุดมุ่งหมายของการศึกษาในคำแถลงนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ในตารางที่ 2 ได้ผลการวิเคราะห์คือ

1. ตลอดเวลา 50 ปีที่มีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศรวมทั้งสิ้น 43 คณะ มีเพียง 16 คณะเท่านั้นที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่รัฐบาลกล่าวถึงมากที่สุดคือ จุดมุ่งหมายเกี่ยวกับ ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม (10 คณะ) จุดมุ่งหมายด้านสุขภาพอนามัย (7 คณะ) จุดมุ่งหมายด้านการประกอบอาชีพ (7 คณะ) และจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นพลเมืองดี (5 คณะ) และการมีวินัย (5 คณะ)
3. จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่รัฐบาลกล่าวไว้น้อยที่สุดคือ ลักษณะที่ไม่ละทิ้งจริยศึกษา ประเพณีที่ดี การมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย การเป็นกำลังทางเศรษฐกิจ การบำรุงรักษาศิลปะวัฒนธรรม มีทัศนคติที่เที่ยงและจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจุดมุ่งหมายเหล่านี้มีรัฐบาลคณะเดียวเท่านั้นที่กล่าวถึง
4. ตลอด 5 ทศวรรษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2524 ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2485-2494 เป็นช่วงที่มีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศมากที่สุด และช่วงระหว่าง พ.ศ. 2505-2514 เป็นช่วงที่มีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศน้อยที่สุด ซึ่งในช่วงหลังนี้มีรัฐบาลเพียงคณะเดียวที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
5. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษามีความกระจัดกระจาย ไม่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน และมีแนวโน้มของการเพิ่มคุณสมบัติที่พึงประสงค์ที่มีลักษณะแตกต่างจากเดิมมากขึ้น เป็นลำดับ

ผลการวิเคราะห์นโยบายทางการประถมศึกษาของรัฐบาล

การวิเคราะห์นโยบายทางการประถมศึกษาของรัฐบาลจากตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. มีรัฐบาลเพียง 26 คณะใน 43 คณะ ที่กล่าวถึงนโยบายของการประถมศึกษา โดย 16 คณะ กล่าวถึงนโยบายในด้านการขยายและปรับปรุงการประถมศึกษา รองลงมาคือการปรับปรุงหลักสูตรหลักสูตรและตำราเรียน การอบรมจิตใจและปลูกฝังคุณธรรม

2. นโยบายทางการประถมศึกษาที่รัฐบาลกล่าวไว้น้อยที่สุดคือ การปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา การจัดการประถมศึกษา เพื่อการอาชีพสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การเน้นภาษาประจำชาติและการศึกษา เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย

3. ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2485-2494 เป็นช่วงที่มีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศมากที่สุดซึ่งมีได้แถลงนโยบายในด้านการขยายและปรับปรุงการประถมศึกษาไว้

4. การกำหนดนโยบายทางการประถมศึกษาตลอดระยะเวลา 50 ปีนี้ มีลักษณะกระจายไม่ต่อเนื่อง และมีการเพิ่มนโยบายใหม่ ๆ มากขึ้น เป็นลำดับ

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์จุ่มงหมายและนโยบายดังกล่าวชี้ให้เห็นข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับจัดการประถมศึกษาคือ

1 รัฐบาลที่เข้าบริหารประเทศให้ความสำคัญต่อความสำคัญของจุ่มงหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาน้อย ดังปรากฏว่ามีรัฐบาลเพียง 16 คณะที่กล่าวถึงจุ่มงหมายของการศึกษาและเพียง 26 คณะ ใน 43 คณะที่กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประถมศึกษา เพราะหากรัฐบาลเห็นความสำคัญของจุ่มงหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาในฐานะที่เป็นแนวทาง ความคาดหวัง หรือ เป็น เสมือนทาง เลือของการประถมศึกษาแล้ว ก็คงไม่ปล่อยให้การจัดการประถมศึกษาขาดทิศทางที่จะพัฒนาคน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะใด ยาวนานกินเวลารวมกันถึง 33 ปี การไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้จึงมีผลให้การจัดการประถมศึกษาของไทยไม่ก่อให้เกิดคุณลักษณะที่คืออย่างใดแก่เด็กไทย

2. รัฐบาลที่เข้าบริหารประเทศแต่ละยุคสมัยไม่ได้รับช่วงทางความคิด และสืบทอดนโยบายทางการประถมศึกษาซึ่งกันและกัน การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายของรัฐบาลจึงขาดความต่อเนื่อง มีลักษณะกระจัดกระจายและยิ่งนานวันก็ยังมีแนวคิดและนโยบายใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่มีจุดเน้นให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายใดสำคัญและเป็นหลักในการจัดการประถมศึกษา จนไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่า คนไทยที่รัฐบาลของกำรนั้น โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะเป็นอย่างไร การจัดการประถมศึกษาและการศึกษาของไทย จึงไม่อาจสร้างคนไทยที่มีคุณลักษณะ เฉพาะที่ดี เป็นเอกลักษณ์ขึ้นมาได้ แม้แต่คุณลักษณะในเรื่องการมีศีลธรรม คุณธรรม ก็มีรัฐบาลเพียง 10 คณะ เท่านั้นที่กล่าวถึงคุณลักษณะนี้ ซึ่งคิดเป็น เพียงร้อยละ 23.25 เท่านั้น ยิ่งคุณลักษณะในเรื่องสุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ เป็นพื้นฐานของชีวิต และการจัดการศึกษา ก็มีรัฐบาลเพียง 7 คณะ เท่านั้นที่กำหนดคุณลักษณะด้านนี้ไว้

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เป็นผลต่อการขาดการรับช่วงทางความคิด และนโยบายของ รัฐบาลคือความถี่ของการ เปลี่ยนรัฐบาลผู้บริหารประเทศ เพราะเพียงแต่ 50 ปีก็มีรัฐบาลผลัดเปลี่ยน เข้ามารับบริหารประเทศถึง 43 คณะ มีนายกรัฐมนตรีผลัด เปลี่ยนกัน 15 คน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการถึง 24 คน คิดเฉลี่ยแล้วรัฐบาลคณะหนึ่งสามารถบริหารประเทศได้เพียงปีเศษ เท่านั้น ยิ่งในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2485-2494 ซึ่งมีรัฐบาลบริหารประเทศมากที่สุดถึง 17 คณะและแต่ละคณะก็กำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายไว้ต่าง ๆ กัน แม้ช่วงที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลน้อยที่สุด เช่นระหว่าง พ.ศ. 2505-2514 รัฐบาลทั้ง 3 คณะก็มิได้กำหนดนโยบายและจุดมุ่งหมายว่าจะจัดการศึกษา เพื่อต้องการให้เกิดคุณสมบัติอย่างไร แก่ชนชาวไทย

จุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาต่างจากการกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศและด้านอื่นๆ ซึ่งต้องพิจารณากำหนดขึ้น เป็นยุคสมัยตามสภาพการที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป แต่นโยบายทางการศึกษาโดยส่วนรวมแล้ว เป็นไปเพื่อสร้างคนที่เหมาะสมกับประเทศ จึงน่าจะกำหนดได้อย่างชัดเจนและรัฐบาลแต่ละคณะก็ควรมีนโยบายที่ต่อเนื่องสืบทอดกัน ในการที่จะพัฒนาคนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. รัฐบาลไม่มีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอนในอันที่จะสร้างพลเมือง และสังคมประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองประเทศ ดังจะเห็นได้ว่า มีรัฐบาลบางยุคสมัย เท่านั้นที่กำหนดจุดมุ่งหมายหรือมีนโยบายที่จะจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย หรือสร้างคุณลักษณะของความเป็นผู้มีจิตใจประชาธิปไตย การปลูกฝังคุณลักษณะในเรื่องนี้จึงไม่สัมฤทธิ์ผล เพราะจากตารางที่ 2 และที่ 3 ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลคณะที่ 35 และ 43 เท่านั้นที่มีนโยบายเร่งรัดการจัดการศึกษาเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งเป็นช่วงทศวรรษหลังของการวิจัยครั้งนี้ สำหรับจุดมุ่งหมายนั้น ได้มีการกล่าวถึงมาบ้าง เล็กนอยคือ ในสมัยรัฐบาลคณะที่ 5 ที่ว่าใหญ่และเห็นคุณค่าของการปกครอง คณะที่ 10 ใ้ผู้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย คณะที่ 21 กำหนดว่า ใหญ่จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง คณะที่ 34 ต้องการให้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และคณะที่ 36 และ 41 ซึ่งต้องการให้คนไทยสำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คุณลักษณะทั้งนี้กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นคุณสมบัติของคนที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะการปกครองและสังคมแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น รัฐบาลจึงควรกำหนดจุดมุ่งหมายให้แน่นอนคือ เมื่อกัน แต่อาจมีวิธีการหลายรูปแบบในการสร้างคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น สังคมไทยก็จะมีคนที่มีคุณลักษณะอันเหมาะสมกับระบอบการปกครองประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้สภาพการเมืองการปกครองของไทยพัฒนาไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยได้ชัดเจน มันคงมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

4. จุดมุ่งหมายและนโยบายทางการประถมศึกษาของไทยไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐาน หลักการที่แน่นอน ไม่สอดคล้องกับแผนการศึกษาของชาติ ซึ่งโดยทั่วไปกำหนดไว้เป็นองค์แห่งการศึกษา 3 หรือ 4 ประการ ตัวอย่างที่เห็นได้เด่นชัดคือจุดมุ่งหมายในคานการประกอบอาชีพ รัฐบาลบางคณะได้กำหนดจุดมุ่งหมายนี้ไว้อย่างแล้วก่อน เสนอองค์แห่งการศึกษา แต่หลังจาก พ.ศ. 2494 เป็นต้นมา กลับมีรัฐบาลเพียง 2 คณะ เท่านั้นที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในเรื่องนี้ ทั้งที่แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 เป็นแผนการศึกษาที่มุ่งจัดการศึกษาทาง คานหัตถศึกษา เพิ่มขึ้นอีกองค์หนึ่ง เช่น เกี่ยวกันกับจุดมุ่งหมายในเรื่องการมีสุขภาพ อนามัยดี และการมีปัญญาความรู้ ซึ่งรัฐบาลควรกำหนดจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้นับแต่ต้น เป็นลำดับมา เพราะเป็นจุดมุ่ง

หมายเหตุในองค์แพ่งการศึกษาตามแผนการศึกษาอยู่แล้ว เมื่อเป็นดังนี้จึงเกิดปัญหาที่น่าพิจารณาว่า การจัดการศึกษาและการประถมศึกษาของไทยยึดอะไร เป็นแกนนำหรือเป็นหลักในการจัดการศึกษา หากจะยึดนโยบายของรัฐบาลก็ต้องพบกับสภาพที่โลกกล่าวมาแล้วคือการขาดเอกลักษณ์ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของรัฐบาล แต่หากยึดแผนการศึกษาเป็นหลัก ก็ไม่อาจดำเนินการศึกษาในทวิตรรกูปเป้าหมายและจุดมุ่งหมายได้ เพราะปฏิบัติคือ รัฐบาลที่บริหารประเทศเองมิได้ยึดแผนการศึกษาเป็นหลักพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาและการประถมศึกษาทั้งโลกเวลานี้

สรุป

ตลอด 5 ทศวรรษ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2524 นับเป็นเวลา 50 ปีที่ประเทศไทยมีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศรวม 43 คณะ จากการศึกษาและวิเคราะห์ค่าแถลงนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลทุกคณะได้ผลสรุปดังนี้คือ

1. รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจต่อการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาหรือการประถมศึกษาเท่าที่ควร ทำให้การจัดการประถมศึกษาขาดทิศทางที่แน่นอนส่งผลให้การประถมศึกษาของไทยไม่อาจสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่เด็กไทย
2. รัฐบาลไม่ได้รับช่วงทางความคิดและสืบทอดนโยบายทางการประถมศึกษาจากคณะหนึ่งไปสู่คณะต่อ ๆ ไป จึงไม่สามารถกำหนดภาพรวมที่แน่นอนได้ว่าเด็กไทยที่รัฐบาลต้องการนั้นมีคุณลักษณะอย่างไร
3. การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายของรัฐบาลไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการที่แน่นอน จึงไม่สอดคล้องกับแผนการศึกษา นอกจากนั้น รัฐบาลยังไม่มีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน มั่นคง ในอันที่จะสร้างพลเมืองใหม่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสังคมและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย